

Clypevs Theologiæ Thomisticæ

Continens Tractatus de Beatitudine, de Actibus humanis, eorumque Moralitate; de Virtutibus ac Donis, de Vitiis ac Peccatis, & de Legibus, nec-non Dissertationem Theologicam de Probabilitate

Gonet, Jean-Baptiste

Parisiis, 1669

Art. V. Vtrum omnes actus & motus qui sunt in homine, possint subdi imperio rationis?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77355](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77355)

vendi intellectum ad actum imperij, est usus quidam virtualis; ita & iudicium eam antecedens & regulans, prout dicitur cum quadam motione (quam ex intentione præcedenti participat) quòd hinc & nunc ponendus est actus electionis, seu quod voluntas hinc & nunc applicanda est ad electionem, habet rationem virtualis imperij. Unde quamvis in ordine directo, electio præcedat imperium, ut docet S. Thomas loco supra adducto, in ordine tamen reflexo, imperium quoddam virtuale & reflexum præcedit consensum & electionem, & ad utrumque actum prærequiritur.

S. II.

Solvuntur objectiones.

99. **O**BJICIES primò contra primam conclusionem: Imperare est intimare voluntati hinc & nunc actum esse exercendum: Sed intellectus intimat voluntati hinc & nunc exercendam esse primam intentionem; aliàs voluntas nunquam exerceret eam: Ergo datur imperium ad primam intentionem.

100. Respondeo imperium non solum dicere intimationem, sed etiam motionem quantum ad exercitium: actus verò intellectus præcedens primam intentionem, non habet hanc motionem, ut probatum est; quia voluntas non movet in hac intentione, sed à solo Deo movetur. Unde inter iudicium antecedens intentionem finis, & iudicium præcedens electionem mediorum, hoc reperitur discrimen, quòd iudicium antecedens intentionem, non præsupponit in voluntate alium actum priorem, à quo participet vim movendi, quantum ad exercitium, bene tamen iudicium quod electionem præcedit; illud enim supponit intentionem finis, quæ hoc ipso quod est virtualis volitio electionis, habet vim movendi ad exercitium ejus, & ideò habet rationem imperij virtualis; minimè tamen imperij formalis, quia nec gaudet determinatâ efficacità circa hæc media in particulari, nec per verbum imperativi, sed indicativi modi exprimitur, ut antea ponderatum est.

101. **O**BJICIES secundò: Postâ quacumque cognitione, & quocumque iudicio indifferenti ex parte intellectus, voluntas manet indifferens ut intendat vel non intendat hunc finem: Ergo indiget imperiò, ut ad hunc potius quam alium finem intendendum determinetur.

Sed negatur consequentia: nam ad primam intentionem homo nec se movet, nec se determinat, sed specialiter movetur ac determinatur à Deo, per specialem instinctum, seu dictamen, quod supplet vices imperij, ut docet D. Thomas hic art. 3. ad 3.

102. **O**BJICIES tertio contra secundam conclusionem: Ad eos actus necessarium est imperium, ad quos requiritur prudentia: Atqui prudentia non solum requiritur ad usum seu executionem mediorum, sed etiam ad eorum electionem: Ergo & imperium. Major patet: imperium enim, ut supra vidimus, est præcipuus actus prudentiæ. Minor verò suadetur. Cum electio sit præcipuus actus virtutis moralis, quæ idcirco habitus rectè electivus dicitur, si ad illam non requireretur prudentia, præcipui actus virtutum moralium fierent sine prudentia, & illa solum ad actum minus principalem virtutum electivarum, scilicet usum, necessaria foret; quod videtur inconveniens.

Respondeo concessa Majori, negando Minorem: ad electionem enim sufficit iudicium rationis, elicium à virtute Synthesis, quæ est virtus annexa prudentiæ, & prudentia appellatur. Neque ex hoc sequitur electionem fieri sine prudentia privativè, aut contrariè, sed solum negativè, id est sine regulatione prudentiæ simpliciter dictæ; in quo nullum est in inconveniens: nam cum electio (quamvis sit præcipuus actus virtutum moralium) finaliter ad executionem ordinetur, sufficit quod pro executione requiratur regulatio prudentiæ simpliciter dictæ, & ad electionem regulatio per virtutes integrantes prudentiam, scilicet Eubuliam & Synesim. Si tamen voluntas se supra suos actus reflectat, & suam electionem eligat, sicut intellectus cognoscit suam intellectionem, electio erit à prudentia strictè sumpta, & ab imperio ejus, saltem virtuali & reflexo, ut ex supra dictis patet: nihilominus necessarium non est quod sic reguletur, cum nec prædicta reflexio necessaria sit.

ARTICVLVS V.

C *Utrum omnes actus & motus qui sunt in homine, possint subdi imperio rationis?*

S. I.

Præmittuntur quæ apud omnes sunt certa.

NOTANDVM primò, plures & diversos actus, & motus esse in homine, iuxta diversitatem potentiarum, quæ in eo reperiuntur: nam in parte ejus superiori sunt actus intellectus & voluntatis, qui sunt motus perfecti harum potentiarum: in parte verò inferiori reperiuntur actus appetitus sensitivi, tam cognoscitivi, ut sunt actus sensuum exteriorum & interiorum, quàm effectivi, ut sunt omnes illi actus seu motus qui dicuntur passiones: sunt etiam actus animæ vegetativæ, ut nutritio, augmentatio, generatio &c. insuper sunt motus membrorum corporis generaliter, & specialiter motus cordis & cerebri. Et de his omnibus (exceptis actibus voluntatis, de quibus diximus articulo præcedenti) queritur in præsentem, utrum possint subdi imperio rationis? quod enim non semper illi subdantur, manifestum est.

Notandum secundò, duplex esse imperium; unum regale & politicum, aliud servile & despoticum: primum non est cum pleno dominio, sed relinquit subdito libertatem resistendi, unde civis potest resistere imperio regis: alterum est cum pleno dominio, quod adimit omnem potestatem resistendi. Hanc divisionem tradit Philosophus 1. politic. cap. 3. Explicandum est ergo, quodnam imperium ex illis intellectus in potentias inferiores exercent.

S. II.

Quatuor conclusionibus difficultas resolvitur.

DICO ergo primò: actus intellectus, quantum ad exercitium, subduntur imperio rationis.

Explicatur & probatur conclusio: Actus intellectus potest dupliciter considerari, uno modo

quantum ad exercitium actus, alio modo quantum ad specificationem. Quantum ad exercitium subditur imperio rationis: quia consideratio intellectus potest esse medium ad assequendum aliquem finem, v.g. scientiam; unde intellectus potest esse potentia executiva, & sic applicari per usum voluntatis, præviò imperiò de tali usu. Quantum verò ad specificationem, si sit simplex apprehensio, non subditur imperio, sed ipsam habet ex lumine naturali vel supernaturali, quò aliquod objectum attingit: si autem sit iudicium seu assensus, vel dissensus, aliquando subditur imperio rationis, ut quando intellectus versatur circa credibilia & opinabilia: cum enim non convincatur circa illa, potest per imperium rationis determinari ad utramlibet partem, ut assensum vel dissensum præbeat, vel ut suspendat utrumque; unde fides imperium rationis, & piam motionem voluntatis supponit, ut ostendimus in tractatu de fide, & declarat Augustinus tract. 36. in Joan. dicens: *Intra-re quisquam in Ecclesiam potest nolens, accedere ad altare potest nolens, sed credere non potest, nisi volens.* Aliquando verò assensus intellectus non subditur imperio rationis, nec libertati, neque motioni voluntatis; ut quando intellectus versatur circa prima principia, vel circa conclusiones evidenter ab illis deductas: cum enim convincatur circa illa, est determinatus ad unum naturaliter. Hæc docet D. Thomas hic art. 6.

107. Dico secundò: Actus appetitus sensitivi subduntur politico & regali, non verò despotico rationis imperio. Ita S. Doctor art. 7. post Aristotelem 3. Politicorum cap. 3. ubi dicit quòd ratio præest irascibili & concupiscibili, non principatu despotico, qui est domini ad servum, sed principatu politico & regali, qui est ad liberos, qui non totaliter subduntur imperio.

108. Probatur ratione D. Thomæ: Intantum aliquis actus subjacet imperio rationis, in quantum est sub potestate nostra; unde illi qui sunt totaliter sub potestate nostra, subjacent imperio rationis despotico; qui verò non sunt totaliter sub nostra potestate, sed possunt ratione prohibente insurgere, aut eâ imperante languere, dicuntur subesse regali & politico rationis imperio: Sed actus appetitus sensitivi sunt sub potestate rationis, juxta illud Genes. 4. *Subterre erit appetitus tuus, & tu dominaberis illius*: non tamen totaliter & perfectè: Ergo subduntur politico & regali, non verò despotico rationis imperio. Minorem probat S. Doctor: quia cum appetitus sensitivus sit virtus organo corporeo affixa, ejus motus dependet à duobus, nempe à virtute appetitiva, & à dispositione organi; sicut visio, quia est actus potentia visiva corporeo organo affixa, non solum dependet à potentia visiva, sed etiam à qualitate & dispositione oculi, per quam juvatur aut impeditur: unde licet actus appetitus sensitivi subdatur potestati rationis, quantum ad illud quod se tenet ex parte potentia (nam illud quod est ex parte potentia sequitur apprehensionem imaginationis, quæ cum sit particularis, regulatur ab apprehensione rationis, quæ est universalior, sicut virtus particularis activa regulatur à virtute activa universali) tamen quantum ad illud quod est ex qualitate aut dispositione organi, rationis potestati non subditur, quia illa qualitas non est in nostra potestate.

A Dico tertio, actus potentiarum vegetativarum non subdi imperio rationis.

Rationem hujus conclusionis assignat D. Thomas hic art. 8. ex disparitate quæ est inter sensitivas potentias & vegetativas: nam illæ sequuntur formam apprehensam; atque adeò cum hæc apprehensio rationi subordinetur, tanquam aliqua imperfecta ejus participatio, rationis subordinationem sequuntur: At verò potentia vegetativa sequuntur formam naturalem, & merè naturaliter agunt; ratio autem non habet aliquod dominium supra naturam: Ergo actus potentiarum vegetativarum per se & directè non subduntur rationis imperio, sed indirectè tantum & per accidens, quatenus actiones illæ, quæ præcedunt actus hujusmodi potentiarum, ut comedere, bibere, & similes, sunt in nostra potestate; unde per subtractionem vel ministrationem alimenti potentia nutritiva & augmentativa possunt ad suas operationes applicari, vel ab illis suspendi.

Ex quo facile solvet instantiam quæ fieri posset de actibus temperantia, qui ad partem vegetativam pertinere videntur, & tamen subduntur rationis imperio, & sunt laudabiles & meritorij. Respondetur enim actus temperantia esse formaliter in appetitu sensitivo, licet versentur circa delectationes tactus & gustus, quæ percipiuntur in applicatione materia, circa quam nutritiva & generativa habent actum, & sic indirectè & per accidens actus hujusmodi potentiarum subdi rationis imperio, non tamen directè & per se; non enim quisquis vult crescere crescit, neque quisquis vult digerere cibum, ipsum digerit, sed ille tantum qui habet dispositiones corporis ad hujusmodi actus necessarias.

Dico ultimò, motus membrorum exteriorum subdi despotico rationis imperio, quantum ad motum localem. Est etiam D. Thomæ hic art. 9.

Probatur: Imperium tunc dicitur despoticum, quando inferior ad nutum & sine resistantia superiori obedit, ut notabili secundo declaravimus: Sed membra exteriora ad nutum & sine resistantia rationi obediunt quantum ad motum localem, juxta illud Augustini 8. Confess. cap. 9. *Imperat animus ut moveatur manus, & tanta est facilitas, ut vix à servitio discernatur imperium*: Ergo membra exteriora subduntur quantum ad motum localem imperio despotico rationis. Dixi membra exteriora, quia motus cordis, cum sit fons & origo vitæ, ab ipsa natura, vel à generante, non verò à rationis imperio derivatur. Excipienda sunt etiam membra quæ generationi deserviunt; illa enim rationi non obediunt, etiam quantum ad motum localem, sed ejus imperio sæpè resistunt, ut anima sua inobediencia ad Deum, in illo præcipue membro pœnam patiat, per quod peccatum originale ad posteros traducitur: inquit Augustinus lib. 14. de civit. cap. 16.

Objicies contra hanc conclusionem: Membra exteriora non moventur à ratione, nisi mediante appetitu; quia juxta probabilior sententiam, potentia appetitiva est locomotiva, membra verò solum sunt ejus instrumenta: Atqui ratio non imperat despoticè appetitui sensitivo, sed politicè tantum, ut in 2. conclusione diximus: Ergo nec membris externis, quantum ad motum localem.

Respondeo duplicem esse distinguendum mo-

tum in appetitu sensitivo, unum quo fertur in A
 objectum sibi proprium & conveniens, qui est
 quædam concupiscentia, seu appetitio boni
 sensibilis; alium quò movet membra ad operandum: licet autem in ordine ad primum motum
 plenè & perfectè, seu despoticè rationi non
 obediat, benè tamen quantum ad secundum,
 nisi fortè iste alteri repugnet.

§. III.

Corollarium præcedentis doctrine.

EX dictis in decursu hujus tractatùs habes, B
 in processu agentis intellectualis, plures
 actus, sive intellectùs, sive voluntatis reperiri,
 qui ad octo præcipuos possunt reduci. Primus
 est simplex volitio finis: de qua disp. 4. Secun-
 dus intentio, quæ est volitio efficax consecutio-
 nis finis: de qua disp. 8. Tertius consiliùm, quod
 non solùm importat inquisitionem mediorum,
 sed etiam judicium seu sententiam, quæ unum
 cæteris esse præferendum judicatur, ut disput.

10. ostendimus. Quartus dicitur consensus, quò
 voluntas complacet sibi de mediis inventis, &
 approbat illa, ut ibidem declaravimus. Quin-
 tus est electio, quæ voluntas acceptat unum
 præ aliis: de qua disput. 9. Sextus imperium,
 quò intellectus cum motione quadam, à præce-
 denti electione participata, intimat voluntati
 executionem mediorum. Septimus usus, quò
 voluntas applicat potentias exequentes ad opus,
 ut disp. 11. fusè monstravimus. Octavus est ip-
 sius finis assecutio, ex qua resultat quies seu de-
 lectatio, quæ fruitio appellatur: de qua disput.
 7. Quinque primi actus pertinent ad ordinem
 intentionis, qui incipit à volitione & intentio-
 ne finis, & terminatur ad electionem mediorum:
 tres verò ultimi spectant ad ordinem executio-
 nis, qui incipit ab imperio, & ad fruitionem
 terminatur.

Hos actus, ut sunt intra ordinem physicum,
 roto hoc tractatu consideravimus: in sequenti
 de illis, ut ad ordinem moralem pertinent, &
 bonitatem vel malitiam moralem fundant, Deo
 favente, disseremus.

